

มาตรการการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษในประเทศไทย*

The Parole Sentencing Mitigation and Absolution of Offenses in Thailand

พชรวรรณ ขำตุ้ม**

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เลขที่ 80 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย 57100

Pacharawan Kumtum

Faculty of Law, Chiang Rai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang rai province 57100

Email: pacharawan.9@gmail.com

Received: June 1, 2023

Revised: June 30, 2023

Accepted: July 6, 2023

บทคัดย่อ

มาตรการ และกลไกที่เกี่ยวข้องกับการหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม ในชั้นภายหลังศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษ อันได้แก่ การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษในประเทศไทยนั้น พบว่า กฎหมายเกี่ยวกับการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดในส่วนของ การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ถูกจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด โดยมีการแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดซึ่งจะมีผลต่อจำนวนวันที่จะได้รับการพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษ และภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าวมีการออกกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 กรณีการอภัยโทษ จะเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 179 และได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 มาตรา 259 – 267 ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้เป็น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยเพื่อหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, รองคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

2 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป และการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย โดยหลักเกณฑ์การได้รับพระราชทานอภัยโทษของนักโทษเด็ดขาดจะมีรายละเอียดกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษที่ตราขึ้นในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาเกี่ยวกับการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษของประเทศไทย เป็นของกรมราชทัณฑ์ พบว่าข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาเพื่อลดวันต้องโทษ พักการลงโทษ เป็นข้อมูลที่มาจากการรวบรวมของกรมราชทัณฑ์เป็นหลัก แล้วเสนอต่อคณะอนุกรรมการอภัยโทษจากหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมเพื่อพิจารณา นอกจากการวางเงื่อนไขมาตรการในเรื่องการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ จะเป็นเรื่องที่สำคัญแล้ว มาตรการในการจัดชั้น และการเลื่อนชั้นนักโทษก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการได้ประโยชน์อื่นๆ ตามมา ทั้งนี้ นอกจากจะมีมาตรการในการติดตาม ดูแล หรือมีการคุมประพฤติในระหว่างที่ได้รับการปล่อยตัวออกมาแล้ว หากมีกระบวนการดูแลให้ผู้พ้นโทษที่มีที่ปรึกษา มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเพื่อให้สามารถที่จะปรับตัวกับสังคมภายนอกได้เร็วขึ้น จะทำผู้กระทำผิดที่สามารถมีชีวิตที่ดี และกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้โดยไม่กระทำผิดซ้ำอีก ขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันความปลอดภัยของสังคมโดยรวมอีกด้วย

คำสำคัญ: การพักการลงโทษ, การลดวันต้องโทษ, การอภัยโทษ, กรมราชทัณฑ์

Abstract

Measure and Mechanism regarding Criminal Justice System Diversion of inmates after court judgement such as parole, sentence reduction and pardon. The study founds the relevance legislation was Correction Act B.E. 2560. The law gives benefits of parole and jail time reduction to inmates which was sentence to imprisonment. The Act also include ministerial regulation prescribing rules and terms regarding classification of prisoners which defines the condition in which inmates would be able to receive parole and reduction of jail time. The pardon is in accordance with the Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017, Section 179. The provisions on pardon have been provided in the Criminal Procedure Code, Section 7, Article 259 - 267. The condition could be separate in to 2 terms which were general royal pardon and specify royal pardon. The terms of the pardon will be specified with in the royal decree following each round of an act of royal pardon. However, the choice to determine which inmates got the parole was under the authority of Department of Correction. Because all the information which was collected and report to the committee which was the deciding factors came from this department. In addition to the creating conditions of parole, pardon and sentence reduction, the classification of prisoners was also equally important. Because the prisoner's classification was the starting point of them getting other privileges. Hence, other than the follow-up and behavior monitoring of the released inmates. Provided, there was a consultant and care services to help inmates process of re-incorporation to society without recidivism, at the same time protecting security of the society.

Keywords: Parole, Good Conduct Allowance, Pardon, Department of Corrections

1. บทนำ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ด้วยเห็นว่าปัญหาผู้ต้องขังในเรือนจำที่มีจำนวนมากกว่าพื้นที่คุมขังหรือเกินอัตราความจุมาตรฐานของเรือนจำที่จะสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ และยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง เพื่อให้คุณภาพชีวิตการอยู่ร่วมกันของผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นไปอย่างเหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชน ยกระดับมาตรฐานในการดูแลและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักสากล ด้วยการจัดให้มีสภาพความเป็นอยู่ถูกสุขอนามัย สุขภาพ และความปลอดภัยที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงกระบวนการควบคุม ดูแล บำบัดฟื้นฟู และแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพอบรมฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ผู้ต้องขัง และการเตรียมความพร้อมผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ในปี 2558 มีรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 314,683 คน โดยมีผู้ต้องราชทัณฑ์ที่ได้รับการปล่อยตัวทั้งสิ้น 205,585 คน ปี 2559 มีรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 306,430 คน ผู้ต้องราชทัณฑ์ที่ได้รับการปล่อยตัว จำนวน 220,421 คน และปี 2560 มีรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 322,634 คน โดยมีผู้ต้องราชทัณฑ์ที่ได้รับการปล่อยตัวทั้งสิ้น 206,229 คน¹ จากสภาพปัญหาและสถานการณ์ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เนื่องจากมีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก กระทรวงยุติธรรมจึงขับเคลื่อนมาตรการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ทำให้ได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนด อีกทั้ง เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังได้กลับตัวเป็นคนดี และกลับสู่ครอบครัว สังคม อาชีพ มาตรการการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ โดยการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 การออกกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาดเกี่ยวกับการแบ่งชั้นนักโทษ การเลื่อนชั้นนักโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก และการปล่อยตัว การพักการลงโทษ การฝึกวิชาชีพ การศึกษาอบรม และเงื่อนไขการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดลดการจำกัดเสรีภาพและสิทธิของผู้ต้องขัง โดยในปี 2565 ที่ผ่านมา ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายทั้งสองฉบับข้างต้น มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชน ยกระดับมาตรฐานในการดูแลและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักสากล รวมถึงการเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังได้กลับสู่ครอบครัว สังคม และไม่กระทำผิดซ้ำอีก โดยในปี 2565 ที่ผ่านมา มีรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็น นักโทษเด็ดขาด จำนวน 212,824 คน ผู้ต้องขังระหว่างการสอบสวน ใต้สวน การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น อุทธรณ์ และฎีกา รวมทั้งสิ้น 52,451 คน เยาวชนที่ฝากขัง จำนวน

¹ เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์, “รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์,” 2558, www.correct.go.th, สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2566.

17 คน ผู้ต้องกักกัน จำนวน 57 คน และผู้ถูกกักขัง จำนวน 2,957 คน รายงานสถิติการปล่อยตัวผู้ต้องขังจำนวนทั้งสิ้น 209,828 ราย โดยแบ่งเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ จำนวน 13,211 ราย ลดวันต้องโทษ 2,884 ราย และผู้ต้องขังที่ได้รับการอภัยโทษ จำนวน 49,776 ราย² อย่างไรก็ตาม แม้กระทรวงยุติธรรมจะดำเนินมาตรการเพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ แต่การบังคับใช้กฎหมายควรควบคู่ไปกับการปกป้องสังคมโดยการเน้นควบคุมผู้กระทำ ความผิดที่มีพฤติการณ์เป็นภัยร้ายต่อสังคม หรือเป็นอาชญากรโดยสันดาน เพื่อให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู และการพัฒนาพฤตินิสัยที่เหมาะสมตามไปด้วย

ดังนั้น การศึกษาว่ามาตรการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังได้กลับตัวเป็นคนดี และกลับสู่ครอบครัว โดยในการศึกษาคั้งนี้มุ่งศึกษา กฎหมายหรือมาตรการเพื่อหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นภายหลังมีคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งลงโทษที่มีประสิทธิภาพ อันได้แก่ มาตรการการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษว่ามีกฎหมายใดเกี่ยวข้องบ้าง และภายใต้กฎหมายดังกล่าวมีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร

2. มาตรการเพื่อลดการถูกคุมขังในเรือนจำในต่างประเทศ

ประเทศที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำน้อยที่สุดในโลกปัจจุบัน คือประเทศนอร์เวย์³ โดยกระบวนการยุติธรรมของประเทศนอร์เวย์มุ่งเน้นที่กระบวนการเชิงสมานฉันท์และการฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ประชากรต้องโทษจำคุกอันดับ 1 ของโลกกว่า 2 ล้านคน⁴ ได้มีความพยายามในการลดอัตราการต้องโทษจำคุก และการกระทำผิดซ้ำ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ความเสี่ยง (Quantitative risk assessment : QRA) เพื่อพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราวหรือให้ประกันตัวผู้ต้องโทษบนพื้นฐานของสถิติต่าง ๆ เช่น อุปนิสัย พฤติกรรม สภาพแวดล้อม และพื้นเพ และได้ริเริ่มพัฒนาระบบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยปัญญาประดิษฐ์ที่เรียกว่า COMPAS เนเธอร์แลนด์เป็นประเทศที่มีอัตราประชากรต้องโทษจำคุกน้อยมากเป็นอันดับ 3 ในยุโรป โดยมีหลายปัจจัยที่ทำให้จำนวนผู้ต้องขังลดลงในเนเธอร์แลนด์ เช่น มีการตัดสินโดยไม่ใช้กระบวนการทางศาล เช่น การลงโทษด้วยการปรับและการใช้ศาลในการไกล่เกลี่ย นอกจากนี้สำหรับคดีอาญาก็มีโครงการพิเศษเพื่อการฟื้นฟูทางจิตวิทยาที่เรียกว่า TBS (Terbeschikkingstelling : ดุลยพินิจของรัฐ) ซึ่งรองรับโดย The Dutch Entrustment Act ที่มีในเนเธอร์แลนด์เท่านั้น

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของทั้ง 3 ประเทศข้างต้น มีความแตกต่างกันในด้านแนวคิดและวิธีการ ประเทศนอร์เวย์มุ่งเน้นไปที่การลดการจำกัดเสรีภาพและสิทธิของผู้ต้องขังเพื่อไม่ให้

² เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์, “รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์,” 2565, www.correct.go.th, สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2566.

³ “Why Norway’s prison system is so successful,” 2014, <https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12>, access 1 May 2022.

⁴ “Highest to lowest – Prison Population Total,” 2015, <https://www.prisonstudies.org>, access 1 May 2022.

ผู้ต้องขังถูกปลูกฝังความเป็นคนคุก (Institutionalized) ประเทศเนเธอร์แลนด์ให้ความสำคัญ
ของความได้สัดส่วนและความหนักเบาของโทษที่แต่ละบุคคลจะได้รับบนพื้นฐานของสภาพทาง
จิตใจของผู้กระทำความผิด และความปลอดภัยของประชาชนกับอาชญากรที่ยังเป็นภัยต่อสังคม
ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีในการพิจารณาแนวโน้มในการกระทำผิด
ของผู้ต้องหาค้นหาพื้นฐานของพฤติกรรมและการกระทำ ทั้งสามประเทศมีสิ่งที่เป็นเป้าหมาย
ร่วมกัน คือ การลดระยะเวลาคุมขังผู้กระทำความผิดในเรือนจำ เนื่องจากการศึกษาที่ว่าย
ผู้ต้องขังต้องโทษนานเท่าไร ความเป็น “คนคุก” ยิ่งเพิ่มขึ้น เกิดความเสี่ยงในการกลับมา
กระทำผิดซ้ำ และลดโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมของนักโทษ ซึ่งการลดระยะเวลาคุมขังนั้น
จำเป็นต้องมีการพิจารณาพร้อมกับความเป็นอันตรายต่อบุคคลทั่วไป หรือทรัพย์สินของผู้กระทำ
ผิด ดังเช่นกฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์ รวมไปถึงการฟื้นฟูผู้ต้องขังไม่ให้ถูกแยกออกจาก
สังคม ระบบการจำคุกของประเทศนอร์เวย์ ที่เน้นการจำกัดเสรีภาพอย่างน้อยที่สุด สร้างความ
“ปกติ” และส่งเสริมให้มีการติดต่อกับชุมชนในทัศนสถานแบบเปิด ดังนั้น การจำคุกอาจถูกใช้
ร่วมกับกระบวนการลงโทษรูปแบบอื่น ๆ เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการลดใช้ความผิดของ
ผู้ต้องหาตามความผิดที่ตนได้กระทำ ความสงบเรียบร้อยของสังคม และการฟื้นฟูตัวผู้กระทำความผิด
เพื่อกลับสู่สังคม

3. กฎหมายและมาตรการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษในประเทศไทย

กฎหมายเกี่ยวกับการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ เป็นไปตาม
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด
ในส่วนของการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่
ถูกจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด โดยมีการแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาด ซึ่งจะมีผลต่อจำนวน
วันที่จะได้รับการพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษ และภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมี
การออกกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่ง
ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ.
2562 โดยระบุถึงการแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาด ข้อยกเว้นของนักโทษเด็ดขาดที่เข้าใหม่ที่ไม่ได้จัด
ให้อยู่ในชั้นกลาง การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีปกติ การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีพิเศษ
การแต่งตั้งนักโทษเด็ดขาดให้มีตำแหน่งหน้าที่ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ การลดวัน
ต้องโทษจำคุกและการปล่อยตัว การพักการลงโทษ การฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการนอก
เรือนจำ การรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำ และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการปล่อย
ตัวก่อนครบกำหนดโทษต้องปฏิบัติ โดยปรากฏรายละเอียดแยกพิจารณาได้ ดังนี้

3.1 การพักการลงโทษ

การพักการลงโทษมิใช่สิทธิของผู้ต้องขัง แต่เป็นประโยชน์ที่ทางราชการให้แก่ นักโทษ
เด็ดขาดที่มีความประพฤติดี มีความก้าวหน้าทางการศึกษาทำงานเกิดผลดีแก่เรือนจำหรือทำ
ความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษการพักการลงโทษมีอยู่ 2 กรณี กล่าวคือ การพักการลงโทษ

กรณีปกติตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 มาตรา 52 (7) และการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ ซึ่งเป็นการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวงยุติธรรมและกรมราชทัณฑ์ โดยกำหนดคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ โดยเป็นการพักการลงโทษให้แก่นักโทษเด็ดขาดที่มีคุณสมบัติตามกฎหมาย ซึ่งจะได้รับการพักการลงโทษมากกว่าการพักการลงโทษกรณีปกติ

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

(1) กฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการพักการลงโทษ ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (7) ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 40 กำหนดให้นักโทษเด็ดขาดต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือนหรือ 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลาและกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

(2) กฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการในการพักการลงโทษ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และตามกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2564 ข้อ 45 กำหนดให้มีคณะทำงานเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษประจำเรือนจำ ดำเนินการตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดที่สมควรได้รับการพักการลงโทษและเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ โดยผู้บัญชาการเรือนจำจะเสนอรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งสมควรได้รับการพักการลงโทษพร้อมความเห็นต่ออธิบดีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และให้อธิบดีเสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ พิจารณออนุมัติการพักการลงโทษ

(3) กฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการภายหลังที่ผู้ต้องขังได้รับการพักการลงโทษ เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 13 พ.ศ. 2550 ข้อ 93 94 95 และ 97 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 72 73 และ 74 โดยกำหนดเงื่อนไขและข้อห้ามพร้อมทั้งข้อปฏิบัติให้ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการได้รับการพักการลงโทษต้องปฏิบัติตาม

(4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพักการลงโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 52

ให้พนักงานคุมประพฤติรายงานให้อธิบดีทราบโดยเร็ว เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณา วินิจฉัยการพักการลงโทษ พิจารณาสั่งเพิกถอนการพักการลงโทษ และผู้ต้องขังอาจถูกลดชั้น เป็นชั้นต้องปรับปรุง ไม่ได้รับประโยชน์จากการพักการลงโทษอีก หรือถูกจับขังตามจำนวนวันที่ ได้รับการพักการลงโทษ

3.2 การลดวันต้องโทษ

การลดวันต้องโทษจำคุกเป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยการลดวันต้องโทษให้น้อยลง การลดวันต้องโทษเป็นสิทธิประโยชน์ที่นักโทษเด็ดขาดได้รับ ตามความประพฤติของตน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 มาตรา 52 กำหนดสิทธิประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด ที่มีความประพฤติดีมีความอดุสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างใด อย่างหนึ่ง เช่น เลื่อนชั้น ลดวันโทษต้องโทษจำคุก พักโทษ โดยให้คณะกรรมการแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลดวันต้องโทษ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

(1) กฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการลดวันต้องโทษ ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (5) และ (6) ประกอบกับกฎกระทรวง กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษ จำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 26 และข้อ 35 กำหนดการลดวันต้องโทษไว้ 2 กรณี กล่าวคือ กรณีแรก นักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำ พิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือนหรือ 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลใน ขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา กรณีที่สอง การได้รับวันลดโทษ จำคุกเมื่อออกไปทำงานสาธารณะ ให้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงาน สาธารณะหรือทำงานอื่นใด เพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำ และอาจได้รับเงิน รางวัลด้วยก็ได้

(2) กฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการในการลดวันต้องโทษ ตามพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และตามกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไข ที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อย ตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 29 กำหนดให้มีคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการลดวัน ต้องโทษจำคุกประจำเรือนจำ ดำเนินการตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดที่สมควรได้รับ การลดวันต้องโทษจำคุกและเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องแล้วเสนอความเห็นต่ออธิบดีและ อธิบดีเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการลดวันต้องโทษจำคุก พิจารณาอนุมัติให้ปล่อยตัว โดยความเห็นของอนุกรรมการให้เป็นที่สุด

(3) กฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการภายหลังที่ผู้ต้องขังได้รับการลดวันต้องโทษ จำคุก เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษ

เด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 27 และ 28 โดยกำหนดเงื่อนไขของนักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาปล่อยตัวต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด ประกอบกับต้องพิจารณาจากเหตุปัจจัยในเรื่องของระยะเวลาการคุมประพฤติ ความน่าเชื่อถือ ความเหมาะสมของผู้อุปการะในการควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจนกว่าจะพ้นโทษ ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม และพฤติกรรมของผู้ถูกคุมขังที่น่าเชื่อว่าได้กลับตัวเป็นคนดี

(4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่ต้องขังที่อยู่ระหว่างการลดวันต้องโทษจำคุกและได้รับการปล่อยตัว ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 34 ให้พนักงานคุมประพฤติรายงานให้อธิบดีทราบโดยเร็ว เพื่อให้คณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุกพิจารณาสั่งเพิกถอนการลดวันต้องโทษจำคุก ส่วนกรณีผู้ต้องขังที่ได้รับการลดวันต้องโทษแต่ไม่ได้รับการปล่อยตัว ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ หรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 68 และมาตรา 69 จะถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำความผิดวินัยและอาจถูกลงโทษ โดยการตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ประกอบกับกฎกระทรวงการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563 ข้อ 16 ให้ผู้บัญชาการเรือนจำตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกในกรณีที่กระทำได้

3.3 การอภัยโทษ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 179 บัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” ยังได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 มาตรา 259 – 267 ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป และการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย โดยหลักเกณฑ์การได้รับพระราชทานอภัยโทษของนักโทษเด็ดขาดผู้ใด จะได้รับพระราชทานอภัยโทษเท่าใดนั้น รายละเอียดจะกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ที่ตราขึ้นในแต่ละครั้งซึ่งมีหลักเกณฑ์อยู่ 3 ประการ คือ การได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ปล่อยตัว การได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ลดโทษ และการไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์เป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดสมบูรณ์ตามโบราณราชประเพณีและตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ อันเป็นการแสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งปัจจุบันได้มีการกำหนดขั้นตอนและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง โดยหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม

4. กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ

4.1 กระบวนการและขั้นตอนการพักการลงโทษ

การพักการลงโทษกรณีปกติ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560

4.1.1 กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการพักการลงโทษ

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 มาตรา 52 กำหนดสิทธิประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด ที่มีความประพฤติดีมีความอดุสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำ การงานเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างใดอย่าง หนึ่ง เช่น เลื่อนชั้น ลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ โดยนักโทษเด็ดขาดจะได้รับการพักโทษ ตาม มาตรา 52 (7) ซึ่งตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัว ต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 กำหนดคุณสมบัตินักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาพักโทษต้อง เป็นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นกลางขึ้นไป โดยได้รับโทษมาแล้ว

1) ไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือ 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลใน ขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือ

2) ไม่น้อยกว่า 10 ปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษ จำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลาและกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ให้กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

ทั้งนี้ ในการคำนวณระยะเวลาการพักการลงโทษ ถ้ามีวันลดวันต้องโทษจำคุก ลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะหรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอก เรือนจำตามมาตรา 52 (6) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 ให้นำมารวมกับ ระยะเวลาในการพักการลงโทษด้วย

4.1.2 กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในการพักการลงโทษ

เมื่อมีการกำหนดคุณสมบัติของนักโทษที่มีสิทธิจะได้รับการพักการลงโทษแล้ว นักโทษเด็ดขาดคนใดจะได้รับการพักการลงโทษต้องผ่านการคัดเลือกจากคณะทำงานเพื่อ พิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษประจำเรือนจำ ซึ่งมาจากผู้แทนของเรือนจำและผู้แทนจาก หน่วยงานราชการที่เกี่ยวกับในกระบวนการยุติธรรม คณะทำงานดังกล่าวจะดำเนินการ ตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งสมควรได้รับการพักการลงโทษและเอกสารหลักฐานที่ เกี่ยวข้อง แล้วเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ โดยผู้บัญชาการเรือนจำจะเสนอรายชื่อ นักโทษเด็ดขาดซึ่งสมควรได้รับการพักการลงโทษพร้อมความเห็นต่ออธิบดีเพื่อพิจารณาให้ ความเห็นชอบ

โดยนักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาให้พักการลงโทษจะพิจารณาจาก ปัจจัยดังต่อไปนี้รวมด้วย

- 1) พฤติการณ์แห่งคดีที่ได้กระทำและการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว
- 2) ระยะเวลาคุมประพฤติ
- 3) ความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของผู้ประกอบการในการควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจนกว่าจะพ้นโทษ
- 4) ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม
- 5) มีพฤติการณ์ในระหว่างถูกคุมขังจนน่าจะเชื่อได้ว่าได้กลับตนเป็นคนดี
- 6) ผ่านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย

หลังจากมีการเสนอชื่อนักโทษเด็ดขาด อธิบดีอาจตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณากลับกรงก่อนอีกชั้นหนึ่งก็ได้ อธิบดีจะทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาด ซึ่งจะได้รับการพักการลงโทษ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ โดยนักโทษเด็ดขาดซึ่งจะได้รับการพักการลงโทษจะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้ เมื่ออธิบดีพิจารณาความเห็นของคณะทำงาน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว เห็นชอบด้วย ให้เสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ พิจารณานุมัติพักการลงโทษ คณะอนุกรรมการ ประกอบด้วยผู้บริหาร และตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมถึงหน่วยงานที่ดูแลด้านสิทธิและเสรีภาพ โดยคณะอนุกรรมการ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบพักการลงโทษ ส่งเพิกถอนการพักการลงโทษ กำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาพักการลงโทษ และพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ

เมื่อได้รับการพักการลงโทษ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการพักการลงโทษไม่เกิน 1 ใน 3 ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด โดยหากมีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุดในกรณีนักโทษเด็ดขาดมีวันลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา 52 (6)⁵ ให้นำมารวมกับระยะเวลาพักการลงโทษตามวรรคหนึ่งด้วย

4.2 กระบวนการและขั้นตอนการลดวันต้องโทษ

การลดวันต้องโทษจำคุกเป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยการลดวันต้องโทษให้น้อยลง การลดวันต้องโทษเป็นสิทธิประโยชน์ที่นักโทษเด็ดขาดได้รับตามความประพฤติของตน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 มาตรา 52 กำหนดสิทธิประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด ที่มีความประพฤติดีมีความอดสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำการทำงานเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เลื่อนชั้น ลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ โดยให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก

⁵ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560, มาตรา 52 (6).

4.2.1 กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการลดวันต้องโทษ

นักโทษเด็ดขาดเข้ามาในเรือนจำจะได้รับการแบ่งชั้น โดยการแบ่งชั้นและการเลื่อนชั้นของนักโทษนั้น จะมีเมื่อผลต่อจำนวนวันที่จะได้รับการพักการลงโทษ หรือการลดวันต้องโทษลงด้วย โดยการแบ่งชั้นของนักโทษเด็ดขาดนั้น แบ่งออกเป็น 6 ชั้น ดังนี้⁶

- 1) ชั้นเยี่ยม
- 2) ชั้นดีมาก
- 3) ชั้นดี
- 4) ชั้นกลาง
- 5) ชั้นต้องปรับปรุง
- 6) ชั้นต้องปรับปรุงมาก

นักโทษเด็ดขาดที่เข้ามาใหม่ให้อยู่ในชั้นกลาง

การลดวันต้องโทษจำคุกเป็นการลดวันตามลำดับชั้นที่นักโทษเด็ดขาดได้รับ โดยนักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาลดวันต้องโทษ มี 2 กรณี

1) การลดวันต้องโทษจำคุกตาม มาตรา 52 (5) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 บัญญัติว่า ให้ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อ

- นักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือนหรือ 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือ

- ไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

2) การได้รับวันลดโทษจำคุกเมื่อออกไปทำงานสาธารณะ โดยให้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะหรือทำงานอื่นใด เพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำตามมาตรา 49 และอาจได้รับเงินรางวัลด้วยก็ได้ นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ จะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกให้เท่ากับจำนวนวันที่ออกไปทำงาน เช่น ออกไปทำงาน 1 วัน ก็จะได้รับวันลด 1 วัน

นักโทษเด็ดขาด อาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นและตามจำนวนวันตามข้อ 26⁷ ดังต่อไปนี้

- 1) ชั้นเยี่ยม เดือนละ 5 วัน

⁶ กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 2.

⁷ กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562.

2) ขึ้นดีมาก เดือนละ 4 วัน

3) ขึ้นดี เดือนละ 3 วัน

นักโทษเด็ดขาดซึ่งกระทำความผิดวินัยจะไม่ได้รับประโยชน์จากการสะสมวันลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นเฉพาะเดือนที่กระทำความผิดวินัย

ในการพิจารณาปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดจากการลดวันต้องโทษจำคุก นอกจากพิจารณาจากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องนำเหตุปัจจัยในเรื่อง ระยะเวลาการคุมประพฤติ ความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของผู้อุปการะในการควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาด ให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจนกว่าจะพ้นโทษ ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม มีพฤติกรรมในระหว่างถูกคุมขังจนน่าเชื่อได้ว่าได้กลับตนเป็นคนดี มาพิจารณาร่วมด้วย

4.2.2 กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวกับการดำเนินการในการลดวันต้องโทษ

เมื่อนักโทษเด็ดขาดคนใดเข้าคุณสมบัติที่จะได้ลดวันต้องโทษ จะได้รับการพิจารณาปล่อยตัว ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ เป็นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป เหลือโทษจำคุกเท่ากับจำนวนวันที่ได้รับการสะสมลดวันต้องโทษจำคุกตามข้อ 26 และหากมีวันลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา 52 (6) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ให้นำมารวมด้วย และต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมตามที่อธิบดีกำหนด มีผู้อุปการะผ่านการคัดเลือกจากคณะทำงานเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุกประจำเรือนจำ ซึ่งมาจากผู้แทนของเรือนจำ และผู้แทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม คณะทำงานจะดำเนินการตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งสมควรได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา 52 (5) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องแล้วเสนอความเห็นต่ออธิบดี เมื่ออธิบดีได้รับความเห็นของคณะทำงานแล้ว ให้เสนอคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุกพิจารณาอนุมัติให้ปล่อยตัว อธิบดีอาจตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณากลั่นกรองก่อนเสนอความเห็นก็ได้ โดยความเห็นของคณะอนุกรรมการให้เป็นที่สุด คณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก ประกอบด้วยผู้บริหาร และตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมถึงหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคมและสวัสดิภาพ คณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุกมีอำนาจหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบ และอนุมัติปล่อยตัวลดวันต้องโทษจำคุกแก่นักโทษเด็ดขาด ส่งเพิกถอนการลดวันต้องโทษจำคุก กำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ พิจารณาตรวจสอบว่านักโทษเด็ดขาดได้พยายามหรือได้เดินทางออกนอกราชอาณาจักรหรือได้ปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไขหรือไม่

4.3 กระบวนการและขั้นตอนการอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษ หรือการพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์แก่ผู้ต้องโทษที่คดีถึงที่สุดแล้ว ให้ได้รับการปล่อยตัวหรือลดโทษแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ตามพระราชอำนาจที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งในรูปของการพระราชทานอภัยโทษ

เป็นรายบุคคลแก่ผู้ต้องโทษที่ได้ยื่นเรื่องราวทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษขึ้นมา และในรูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป โดยรัฐบาล (คณะรัฐมนตรี) เป็นผู้เสนอ

4.3.1 กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษมี 2 ประเภท ได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป และการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรือคณะบุคคล พระราชทานอภัยโทษนี้ เป็นจะดำเนินการโดยการตราพระราชกฤษฎีกาตามการถวายคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษ ตามมาตรา 261 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มักจะมีขึ้นในวโรกาสมหามงคลต่าง ๆ เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น เนื่องในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก รัชมิ่งคล้ายภิเษก เป็นต้น โดยหลักเกณฑ์ในการได้รับพระราชทานอภัยโทษของนักโทษเด็ดขาดผู้ใดจะได้รับพระราชทานอภัยโทษ จะถูกกำหนดรายละเอียดไว้ในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษที่ตราขึ้นในแต่ละครั้ง การพระราชทานอภัยโทษมีหลัก 3 ประการ คือ

- เกณฑ์ได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ปล่อยตัว
- เกณฑ์ได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ลดโทษ และ
- เกณฑ์ไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ

4.3.2 กระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวกับการดำเนินการในการอภัยโทษ

วิธีและขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป จะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยฝ่ายบริหาร มีขั้นตอน ดังนี้

1) รัฐบาลมีนโยบายจะให้มีการพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษเด็ดขาดเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมืองหรือโอกาสสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์

2) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการพระราชทานอภัยโทษ ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนจากกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม สำนักพระราชเลขาธิการ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นกรรมการ และผู้แทนกรมราชทัณฑ์เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการฯ จะมีอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการตราพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ รวมทั้งให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องราชทัณฑ์

3) มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ประกอบด้วย รองปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ อนุกรรมการ

ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านกฎหมาย และผู้แทนจากกรมราชทัณฑ์เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีอำนาจในการยกร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษตามเจตนารมณ์ที่คณะกรรมการพิจารณาการพระราชทานอภัยโทษให้ความเห็นชอบแล้วนำเสนอร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษคณะกรรมการพิจารณาการพระราชทานอภัยโทษ

4) กระทรวงยุติธรรมเสนอร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษดังกล่าว ขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว จะส่งร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจสอบรายละเอียด ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำความขึ้นกราบบังคมทูล ฯ เพื่อลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ โดยกรมราชทัณฑ์จะมีหนังสือสั่งการ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพระราชทานอภัยโทษให้เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ทราบ และเตรียมการปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาการพระราชทานอภัยโทษ

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากสภาพปัญหาและสถานการณ์ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กระทรวงยุติธรรมจึงขับเคลื่อนมาตรการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยกำหนดมาตรการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดลดการจำกัดเสรีภาพและสิทธิของผู้ต้องขัง โดยกฎหมายเกี่ยวกับการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดในส่วนของมาตรการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ถูกจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด โดยมีการแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดซึ่งจะส่งผลต่อจำนวนวันที่จะได้รับการพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษ และภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีการออกกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษ และได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 โดยระบุถึงการแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาด ข้อยกเว้นของนักโทษเด็ดขาดที่เข้าใหม่ที่ไม่ได้จัดให้อยู่ในชั้นกลาง การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีปกติ การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีพิเศษ การแต่งตั้งนักโทษเด็ดขาดให้มีตำแหน่งหน้าที่ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ การลดวันต้องโทษจำคุกและการปล่อยตัว การฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการนอกเรือนจำ การรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำ และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษต้องปฏิบัติ กรณีการอภัยโทษ จะเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 179 บัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” และได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 มาตรา

259 – 267 ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป และการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย โดยหลักเกณฑ์การได้รับพระราชทานอภัยโทษของนักโทษเด็ดขาดจะมีรายละเอียดกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษที่ตราขึ้นในแต่ละครั้ง ซึ่งมีหลักเกณฑ์อยู่ 3 ประการ คือ การได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ปล่อยตัว การได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ลดโทษ และการไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ โดยมาตรการในการการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษนั้น เป็นกระบวนการที่มุ่งหมายให้มีการปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นประโยชน์ที่ทางราชการให้แก่ นักโทษเด็ดขาด และมาตรการทั้งการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่เปิดโอกาสให้ผู้ท่หลงผิด กระทำความผิด ได้เห็นว่าสังคมให้ออกาสในการกลับตัวเป็นคนดีกลับเข้ามาสู่สังคมได้ เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโอกาสนี้ก็จะทำให้รู้สึกว่าเขาเองไม่แปลกแยกจากสังคม การกระทำที่อาจจะนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำก็จะมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการได้รับการยอมรับจากสังคม

5.2 ข้อเสนอแนะ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่สามารถมีชีวิตที่ดี และกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันความปลอดภัยของสังคมโดยรวม เพื่อให้มาตรการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษมีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) มาตรการในการจัดชั้น และการเลื่อนชั้นนักโทษ

การจัดชั้นของนักโทษเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากการได้ประโยชน์ดังกล่าวจะเป็นไปตามขั้นที่นักโทษเด็ดขาดคนนั้นได้รับอยู่ โดยนักโทษที่จะได้รับประโยชน์ส่วนใหญ่จะเป็นนักโทษที่อยู่ในชั้นกลางขึ้นไป ดังนั้น นอกจากการวางเงื่อนไขมาตรการในเรื่องการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ และการอภัยโทษ จะเป็นเรื่องที่สำคัญแล้ว มาตรการในการจัดชั้น และการเลื่อนชั้นนักโทษก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการได้ประโยชน์อื่นๆ ตามมา เมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับการจัดชั้นเรียบร้อยแล้ว และอยู่ในชั้นที่จะได้รับการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการอภัยโทษ จะเข้าสู่กระบวนการตามประโยชน์ที่ตนได้รับ และการที่นักโทษเด็ดขาดสามารถที่จะได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ จะเป็นแรงจูงใจหนึ่งให้นักโทษประพฤติปฏิบัติตัวที่ดีในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ

2) มาตรการภายหลังการปล่อยตัว

เมื่อนักโทษพ้นโทษออกมาก่อนที่จะครบกำหนดโทษ นอกจากจะมีมาตรการในการติดตาม ดูแล หรือมีการคุมประพฤติในระหว่างที่ได้รับการปล่อยตัวออกมาแล้ว ผู้พ้นโทษยังขาดการดูแลด้านอื่น เช่น การฝึกวิชาชีพ หรือการหาแหล่งงานหลังการพ้นโทษ เพราะผู้พ้นโทษหลายคนอาจประสบปัญหาในการประกอบอาชีพหลังการพ้นโทษ ดังนั้น หากมีกระบวนการดูแลให้ผู้พ้นโทษมีที่ปรึกษา มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเพื่อให้สามารถที่จะปรับตัวกับสังคมภายนอก

ได้เร็วขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่สามารถมีชีวิตที่ดี และกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยไม่กระทำผิดซ้ำอีก ยังจะเป็นการป้องกันความปลอดภัยของสังคมโดยรวมอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวัน
ต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562.
- กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลด
วันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2564.
- เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์. “รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์.” 2558, www.correct.go.th. สืบค้น
เมื่อ 14 มิถุนายน 2566.
- เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์. “รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์.” 2565, www.correct.go.th. สืบค้น
เมื่อ 14 มิถุนายน 2566.
- “Highest to lowest – Prison Population Total.” 2015.
<https://www.prisonstudies.org>, access May 1, 2022.
- “Why Norway's prison system is so successful.” 2014.
<https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12>, access May 1, 2022.